

Stane Gabrovec: Prazgodovinski Bled. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Sekcija za arheologijo, Ljubljana, 1960, 91 str. angleški povzetek, 40 tabel in 2 prilogi.

Avtor obravnava v svoji razpravi žgane grobove, ki jih je našel leta 1949 Narodni muzej v Ljubljani na blejski Pristavi, ko je tam izkopaval staroslovensko nekropolo. Hkrati objavlja vse doslej znano predzgodovinsko gradivo z Bleda. Najdbe izven nekropole na blejski Pristavi; dve kamniti kladivi, ki ju datira v čas od neolita do konca bronaste dobe, sekiri iz konca iste dobe, iz konca bronaste dobe oziroma že iz prehodnega časa so depojska najdba. Nadalje razpravlja o domnevani nekropoli pri blejski farni cerkvi in tisti ob jezeru, od koder je fibula zgodnjelatenskega tipa. Ker je fibula po Reinecku iz latena B in ji je kulturnozgodovinska domovina Švica, vidi avtor v njej zvezo med vzhodno- in zahodnoalpskim prostorom v zgodnjem latenu in s tem vpliv zgodnjelatenske kulture pri nas, čeprav temu še ne bi mogli dati polne historične vrednosti. Na blejskih Žalah so našli tri žgane grobove, ki so med najstarejšimi te vrste na Slovenskem. Avtor jih stavlja še v Hallstatt A horizont.

Naslednje poglavje govori o sondiranjih na gradu samem in na grajskem sedlu vzhodno pred gradom, ki naj bi osvetlila tip staroslovenskih in predzgodovinskih naselij. Sondiranje na gradu ni dalo zaželenih izsledkov, ker je zaradi ondodnih prezidav razumljivo. Pač pa je bilo najdeno na grajskem sedlu obilo predzgodovinske keramike iz prehoda bronaste dobe v železno dobo oziroma iz začetka železne dobe. Grob iz gomile »Na Seliščih«, ki ga je odkopal A. Müllner, a je njegovo gradivo danes izgubljeno, je po avtorjevem mnenju precej problematičen, ker je bil tu morda izvršen kak naknaden poseg. Zato ga previdno postavlja v mladohalštatsko in kasnolatensko, morda že zgodnje-rimsko obdobje. To bi torej utegnilo biti edino mladohalštatsko gradivo z Bleda poleg certoške fibule s Pristave, kar je čudno, če pomislimo na dokaj obilne najdbe v starejši železni dobi. Na Bledu torej pogrešamo tiste žive kontinuitete iz starejše železne dobe v mlajšo, ki obstoja na Dolenjskem. Podobno ugotavlja avtor tudi za druga gorenjska najdišča, Kranj, Mengeš.

Laten na Bledu zastopa meč, ki so ga našli v bližini pokopališča na Žalah in ima svoje paralele v Mokronogu in Forminu. Vendar pa to še ni opora, da bi lahko govorili o navzočnosti keltskega prebivalstva na Bledu. Ta del Gorenjske namreč teži mnogo bolj k Idriji ob Bači in Reki pri Cerknem, ki jih komaj še smemo označiti za keltske postojanke.

Avtor je nadalje načel vprašanje nasipov oz. suhih zidov na Pristavi, ki so nanje naleteli pri izkopavanjih in sondiranju v neposredni bližini Pristave. Po njegovem mnenju je šteti nasipe najverjetneje k sistemu gradišča, ki bi ga morali iskati na hribu SV od nekropole. Vendar je vprašanje zidov še problematično in jih ne moremo opredeliti ne časovno, ne etnično in ne funkcionalno. Za to bi bile potrebne posebne raziskave.

Drugi del razprave obravnava nekropolo na Pristavi. Tu je podan najprej kratek historiat najdb in izkopavanj ter lega same nekropole, nato pa sledi podroben opis 52 grobov in pridatkov v njih. Posebno skrbno je obdelan način pokopa. Na Pristavi so izključno žgani plani grobovi, način pokopa žganih ostankov pa ni enoten. Avtor loči šest načinov, posebej še kultna mesta, kjer so bili obredi in ustrine-sežigališče skeletov. Ker je obstajal v nekropoli na Pristavi različen pokop in je tudi zunanji videz grobov različen, sklepa avtor, da tudi pri sežiganju skeleta ni bil enak postopek. Možno je, da so sežigali na grobu samem, za to govori peti tip grobov v kolikor ne gre tu za kak ritualni ogenj nad grobom. Do neke mere pa so gotovo sežigali na posebnih mestih, ustrinah. Vendar je ta trditev problematična, ker še nimamo pravih analogij s slovenskega ozemlja. Analiza živalskih ostankov v grobovih oz. nad njimi kaže, da so prinašali jedi na grob po pokopu in da je bilo to zvezano z določenimi predpisi. Grobovi so razmeščeni brez posebnega reda, kar je za plana žarna grobišča običajno. Bogat kult, pa skromne pridatke grobov razlaga avtor s šibkim socialnim položajem blejskih prebivalcev.

Posebno poglavje obravnava tipologijo. Keramike na Bledu niso našli dosti. Ta je slabo ohranjena in preprosto izdelana. Način izdelave ustreza

običajni halštatski keramiki. Obseg žare, terine, lonce, amfore, skodele z ročajem, sklede, lončke, uteži in vretenca. Vodilnega tipa žare grobišče na Pristavi nima. Fogosta je žara z visokim koničnim vratom kot jo pozna Hallstatt B kultura. Tej podobna je žara z visokim sedlasto usločenim vratom, ki ni ostro ločen od trupa. Oblikovno in tudi po okrasu izhaja iz mariborsko-ruške skupine. Tretji tip žare ima obliko visoke sklede oz. širokega lonca. Isti skledasti tip žare ima na Bledu visok koničen vrat, ki ima v starejšem halštatu več paralel. Zlasti je na Bledu značilna skleda z ročajem, ki presega ustje. Ker so jo našli v fragmentih največ nad grobovi in ne v njih, je dokazano, da je bila ta posoda tu zvezana z določenim kultom. Njena oblika je povzeta po kovinskih primerkih, ki so bili tu tudi najdeni v fragmentih. Blejskemu tipu posode so dale na eni strani pobudo glinaste posode mariborsko-ruške skupine, na drugi strani pa posnema kovinske vzorce na samem Bledu, ki so jih tu tedaj še uporabljali. Okras na keramiki ni bogat, vendar so zastopane skoraj vse tehnike.

Med kovinskim gradivom prevladuje bron, manj je železa. Največ je fibul, zlasti lončenih, ki spadajo na začetek železne dobe pri nas. Pozna pa jih tudi mariborsko-ruška skupina v Rušah in Hajdini. Fibule očalarke so tipološko enotne brez osmice in so majhne. Kljub tipološki starosti niso najstarejše gradivo z Bleda. Ostalo najdeno gradivo obsega fragmente vaške vozlaste fibule in čolničaste fibule ter en primerek certoške fibule. Manj pa je igel, zapestnic, obeskov in prstanov. Nikjer ni bilo najdeno orožje in orodje. Pomanjkanje orožja veže Bled z mariborsko-ruško skupino, sicer pa meni avtor, da je pomanjkanje orožja svojstvo starejše gorenjske ilirske skupine, ker ga tudi v Kranju niso našli.

Nekropolo postavlja avtor v čas od 800—650 pr. n. št. pri čemer čas nad 750 let izraža delež Hallstatt B kulture. V bistvu ponazoruje blejsko grobišče osmo stoletje pr. n. št. pa naj ga opredelimo v Hallstatt B3 po Müller-Karpeju, ali Hallstatt C 1, ki je z vidika južnovzhodnoalpskega prostora bolj logičen.

V ožji povezavi je blejsko grobišče sorodno ustreznemu časovnemu horizontu Gorenjske (Kranj, Mengeš, Ljubljana). V isti čas z morda nekoliko mlajšim začetkom spada tudi najstarejši del Sv. Lucije. O kakšni posebni skupini v kulturnem smislu skoraj ne moremo govoriti, ker mokronoška skupina za sedaj dovolj dobro predstavlja tudi Gorenjsko, dasi je tam neka krajevna variacija razumljiva. V širši primerjavi ustreza blejsko grobišče Este II prvi in drugi fazi po Randall-Mac Iveru. Iz te primerjave se dobro vidi odvisnost začetne Este II kulture od gorenjskega prostora v ožjem in celotnega slovenskega prostora v širšem smislu. V Avstriji je ustrezen čas konec stillfriedske skupine in začetkom Statzendorf-Gemeinlebarn skupine. Na jugoslovanskem ozemlju je Bled istočasen z Daljem in sorodnimi najdišči v Panoniji. O kaki neposredni kulturni odvisnosti pa teže govorimo. V Bosni so časovno blizu Ripač, Donja Dolina in Glasinac s svojim starejšim oddelkom.

Urleb Mehtilda

Ur in Retrospect in Memory of Sir C. Leonard Woolley. — Iraq XXII. Edited by M. L. Mallowan and D. J. Wiseman. London 1960, 248 str., 31 slik in 14 risb v besedilu.

Spominu slavnega arheologa Sira Leonarda Woolley-a, umrlega 20. februarja 1960 v visoki starosti (17. aprila 1960 bi bil praznoval svoj 80. rojstni dan), je revija Iraq posvetila svoj letošnji letnik. Po prvih začetkih v Nubiji (1907—1911) je sam vodil angleška izkopavanja v Kargamišu (Djerablus) ob Evfratu, pozneje je izkopal razvaline mesta Alalaha blizu stare Antiohije v sedanjem turškem vilajetu Hataju. Najbolj pa se je proslavil s svojimi izkopavanji v starem sumerskem mestu Ur-u v Južni Mezopotamiji. Tu je organiziral in vodil dvanajst izkopavanj v letih 1922—1934. Njegove najdbe so vzbudile pozornost po vsem svetu, zlasti velja to glede odkritja kraljevskih (??) grobov, v katerih je bilo poleg vladarja (??) pokopanih do 80 oseb, ki so najbrž spadali prej k njegovemu spremstvu. Izdelki iz zlata, ki so jih